Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2009 жыл 27-чи август, орта кюн. № 165 (18266)

Багъасы3 сомду

ВРЕМЯ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентинде Инвалидлени ишлери жаны бла советни юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

Инвалидлени социальный къорулуу жаны бла къырал политиканы жашауда бардырыр муратда **бегим этеме**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Президентинде Инвалидлени ишлери жаны бла советни къурагъа.

2.Къабыл кёрюгге:

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентинде Инвалидлени ишлери жаны бла советни юсюнден Болумну;

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентинде Инвалидлени ишлери жаны бла советни къауумун.

3.Бу Указ анга къол салынган кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.КАНОКОВ

Нальчик шахар, 2009 жылда 21-чи августа, №123-УП

Инвалидлени ишлери жаны бла советни болуму эм аны къууму 2-чи бетде басмаланады.

Р.Ш.Эшугаову Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

Север Кавказда законлукъну бла право низамны кючлендириуге уллу къыйын салгъаны ючюн Эшугаов Руслан Шхамгериевични Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.КАНОКОВ

Нальчик шахар, 2009 жылда 21-чи августа, №125-УП

Къырал жумушда

Арсен КАНОКОВ:

Къабарты-Малкъар-Россейни миллет сейирлерин къоруулауда ышаннгылы таянчагъыды

Бу кюнледе Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти Арсен Каноков Россей Федерацияны Къоркъуусузлукъ советини Николай Патрушев Анапада бардыргъан кенгешине къатышханды.

Анда сюзюлген биринчи вопросха кёре, «ЮФО-ну субъектларинде артыкъда магъаналы стратегия миллет ишле тамамланганда миллет къоркъуусузлукъгъа къаллай къоркъуу тюшгенини эмда аны финанс-экономика кризисни кезиуюнде жолун кесиуню мадарлары юслериндене» доклад бла сёлеше, Арсен Каноков «Къабарты-Малкъар Россейни юг жанында миллет сейирлерин къоруулауда ышаннгылы таянчагъы болгъанлай турур ючюн, республикада кёп тюрлю мадарла этилгенлерин» чертип айтханды. Республикада политика эмда экономика халны кыытлыкъдан сакълар мурат бла Экономика эмда жамауат къоркъуусузлукъну совети, Терроризмге эмда Наркотиклеге къажау комиссияла, башха кенгешчи органла къуралгъандыла эмда ишлейдиле.

«КъМР-де терроризмни бла экстремизмни жолларын кесиуню амаллары», «КъМР-де право низамгъа бузукълукъ этиуден сакъланыу» деген эм башха республикалы целевой программала, терроризмге къажау информация кюрешни бардыруу жаны бла комплекс план да жарашдырылгъанды эмда жашауда бардырыладыла. «Хар чыкъгъан проблемагъа биз олсагъат эс бурургъа, терк окъуна тийишли мадарла этерге кюрешебиз»,-деп белгилегенди Арсен Каноков.

Ол республикада миллетлени араларында тынчлыкъны бла келишиулюкню сакълаугъа бла аланы кючлендиреге барыугъа энчи эс бурулгъанын да билдиргенди. «Къабарты-Малкъарны халкъларыны эрттеден бери да бир биргери бла жарашыр жашагъанларын, тёзюмлюк, бир биргеге хурмет этиу алагъа тёре болгъанын, аны себепли республикада миллетле аралы халны бузарча уллу сыйтаула болмагъанларын чертиргеге сюеме. Ахча кыытлыкъгъа да къарамай, юч тилде да газетле,журналла чыгъаргъанлай турабыз, юч къырал театр ишлейди, юч къырал тепсеу ансамблибиз барды. Къабарты-Малкъарда россейли культура жюрюйдю»,-дегенди ол.

КъМР-ни Президенти республиканы башчыларыны баш борчларын да туура этгенди. Ол адамланы къолайлыкъларын ёсдюрюуюю, аланы шёндюгю заманнга келишген хар керекли зат бла да жалчытыуду, жашауларын тынч-ырахат этиудю. Кертиди, дунияны бийлеген ахча къытлыкъ ол муратлагъа жолну кыыйын этгенди, алай аны хатасы социальный-экономика халгъа артыкъ бек къатылмазча этерге алыкъа къолдан келеди.

Къабарты-Малкъарда кризисге къажау штаб къуралгъанды. Ары республикалары ведомстволаны бла жерлерли федеральный структураланы башчылары киредиле. Кризис экономикагъа салыргъа боллукъ хатаны азайтыу жаны бла мадарла этиледи.

Энчи иеле бла къырал бирге толтургъан инвестиция проектлеге республиканы бюджетинден этилген къоранча ёсгенди. Аны хайырындан кёп да бармай КъМР-де женгил промышленностда, эл мюлкде, эл мюлк битимлени жарашдырыуда жангы производствола къуралларыгъа. КъМР-ни Къырал инвестиция агентствосу бизнесни келечилери бла бирге быйыл он уллу инвестиция проектни тамамлауну къолгъа алгъанды. Аны хайырындан эки минг жангы ишчи жер ачаргъа онг чыкъгъанды, жылны ахырына уа аланы беш мингнге жетдирирге murat этиледи.

Кризисге къажау кюрешде гитче эмда орталыкъ бизнесге къыралны жанындан болушлукъ этиуге энчи магъана бериледи. Гитче предпринимательство бла кюреширгe сюйгенлеге болушлукъгъа деп Нальчик шахарда эки бизнес-инкубатор ачылгъанды, район аралада да дагъыда экиси ишлене турадыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

НАЛЬЧИК ШАХАРНЫ 285-ЖЫЛЛЫГЪЫНА

Гюл той

Къабарты-Малкъарны Къыраллыгъыны кюню аны ара шахарында,хар замандача, къуучулны эмда кенг халда белгилениридиги. Ол ахшы тёрени нальчикчиле да бек жаратхандыла. Быйыл алагъа энчи саугъа этилликди- шахарны туугъан кюнюнде гюл той къураллыкъды. Ол Къырал концерт залны аллында 13 сагъатда поль кёрмючден башланырыкъды. Республиканы жашиллендириу да кюрешген фирмала, гюлле ёсдюргенле, къолдан устала да алчы жерлеге эмда журналистлени объективлерине тюшер ючюн, къаты кюреширикдиле.

Аланы къызындырыр эмда гюллени сюйгенлени эслерин бурур ючюн а, конкурс бардырыллыкъды, хорлагъанлагъа саугъа фонд да къуралгъанды-30 минг сом. Алчылыкъны алыргъа алай тынч боллукъ тюйолдю, кёп тюрлю затха къараллыкъды. Хорлагъан а жарашдырылгъаны,тюрсюню бла да башладан арталлыда айырмалы гюл къысым этерикди. Аланы жарашдырыуда конкурсха къатышхана, гюлден башха материалланы, тахта кёгетлени, жемишлени окъуна хайырланыргъа боллукъдула.

Кёрмючге келгенле уа, гюл бахчагъа сукъланнганлары бла къалмай, жаратхан къысымларын да сатып алыргъа боллукъдула. Аланы дагъыда бир сейирлик зат сакълайлыды. Аны уа келселе кёрюрле!

Республиканы атламлары

Конференция

Алимле Нальчикде жыйылгъандыла

Бу юнледе Нальчикде «Горные экосистемы и их компоненты» деген ат бла ючюнчю халкъла аралы конференция ачылгъанды. Ол Россейни Илмула академиясыны (РАН) Къабарты-Малкъарда илму арасыны тау жерлени экологияларыны институтунда аны къурагъан РАН-ны члени Асланби Темботовны хурметине, аны бла бирге институтну онбешжылыгъына да жораланып бардырылады. Конференция ишин 29-чу августа бошарыкъды.

Анга къатышханланы аллярнда сёлеше, институтну директору Фатима Темботова форумну иши файдалы эм сейирлик боллгъуна ийнанганы бла тынчайып къалмайды. Экинчи кюн къоншусунукъуна болушады. Гуртуланы Расул кесини трактору бла тохтаусуз гебенле ташыйды. Аны кёплеге хатери тийгенди.

Мал ашла хазырлаугъа тиширыула, сабийле да тири къатышадыла. Биттирланы Мубарик, жашын да болушдуруп, быйыл иги кесек бичен этгенди. Аны юйюне да ашыып бошагъанды. Бюгюнлюкде эллилеге болушады.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.
Суратланы **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

Гуртуланы Расул.

Биттирланы Мубарик жашы бла.

Фестиваль

Автомобильледе кавказ тепсеу

1-чи сентябрьде, Республиканы кюнюнде, Нальчикде «Москва-Нальчик» деген авто-мото фестиваль бардырыллыкъды. Аны Москваны авто-мотоспортуну федерациясы бла КъМР-ни Президенти Арсен Канокову болушлугъу бла къурагъандыла. Республикабызны ара шахарында дрифтингни россейли эм украиннлы усталары жыйыллыкъдыла. 400-жыллыкъны майданында спортчула эришиуле бардырлыкъдыла, усталыкъларын кёргюзтюрюкдюле.

Дрифтинг-автоспортну бир тюрлюсюдю. Битеу къыралда да аны сюйген дуния бла бир адам барды, энди Россейде да ол жайыла барады. Чархлары тутмагъан заманда машинаны жюрютюр ючюн, пилотдан уллу усталыкъ керекди. Дрифтингни профессионаллары жол чорт бурулгъан жерде машинаны чархлары тутмай баргъанда, аны алай уста этмедиле, кимни да сейирсиндирирча.

Автомобиль спортну бу жанны тюрлюсюн жаратхан водительле кёпден-кёп бола барадыла. Нек дегенде алай эришиулени баш мураты - анга къатышханланы автомобильни жюрютюуде усталыкъларын ёсдюрюдю, бир тюрлю къоранч этмей, жашауына къоркъуу да салмай, аны сюралгъаныча сюрюп, онгун, къарыуун да сынаыду.

Программагъа къарагъанладан киши да сансыз къаллаллыкъ тюйолдю. Ала автомобильни бла мотоциклни бир бирлери бла эришгенлерин, экюу-экюу болуп баргъанланы эмда автомобильледе кавказ тепсеулени окъуна кёрлюкдюле. Ол а бу эришиулени къурагъанланы бизни къараучуларгъа саугъалары боллукъду.

Къабарты-Малкъарда Автомотоспортну федерациясыны председатели, КъМР-де МВД-ны УГИБДД-сыны таматасы Арсен Кудаев айтханыча, бу акцияны мураты - жаш тёлюню эсин спортну техника тюрлюлерине буруду, жолларда къоркъуусуз жюрюню эмда автотранспортну авариясыз жюрютюуню амаллаын пропагандалауду.

-Арт заманлада орамлада машиналаны сюрюп,жашырын эришиуле бардырылмагъан шахар болмаз. Ол автомобильлени сюргенлеге кибик, алагъа къарагъанлагъа да бек къоркъуулуду. Аны къой, жолда жюрюген башха адамлагъа, машиналагъа да къоркъуу салгъан затды. Москвада Автомобиль спортну федерациясы алай эришиуле ачыкъ бардырырча этерге керекди деп, сёзню алай салгъанды да, бир ненча жыл болады анда автомобиль спортдан уллу эришиуле бардырылып тургъанды. Ол багъалы мирзеулюк битим хар гектардан 40 центнерден артыкъ тирлик берегенди.

Шёндю шалушкачы арендаторланы тахта кёгет бахчаларында тирлик жыйыкъ къыстау барады. Ол ишге эллиледен алтмышха жууукъ адам къатышадыла. Тамамлагъан ишлерине кёре, ала кюн сайын хакъларын аладыла.

- Тахта кёгетчиликден хайыр алыуну кёбейтир ючюн, ёсдюрген тирлигибизни кесибиз жарашдырып сатарча цех ишлерге керекбиз. Ол заманда къоранчла да азайырыкъдыла, - дейдиле арендаторла.

Бизни корр.

АРЕНДА

Аслам хайыр алыргъады муратлары

Шалушкачыла Мусарби Хутов бла Олег Нафедзев жерчиликден ахшы ангыларыны болгъан адамладыла. СССР-ни заманында элдеги «Шалушка» совхозда бёлек жылны атларын махтау бла айтдырып тургъандыла. Къырал жангы экономика болуучу ишлерге кёчгенде уа, арендатор бол уп бирге урунургъа келишгенлиде, арендагъа иги кесек сюргю жер алгъандыла.

- Сёзсюз, ал кезиуде, ара мюлкде угъай, кеси алгъабызгъа ишлеген къыйын кёрюне эди, - деп эсгерди М.Хутов. – Аз-аздан битеу жумушланы кесибиз тамамларгъа юйрене, кёрюмдюлерибизни керелей баргъанбыз.

Анга арендаторланы быйылгъы ишлери да шагъатлыкъ этеди. Ала алгъаракълада кюзлюк будайларын оруп бошагъандыла. Ол багъалы мирзеулюк битим хар гектардан 40 центнерден артыкъ тирлик берегенди.

Шёндю шалушкачы арендаторланы тахта кёгет бахчаларында тирлик жыйыкъ къыстау барады. Ол ишге эллиледен алтмышха жууукъ адам къатышадыла. Тамамлагъан ишлерине кёре, ала кюн сайын хакъларын аладыла.

- Тахта кёгетчиликден хайыр алыуну кёбейтир ючюн, ёсдюрген тирлигибизни кесибиз жарашдырып сатарча цех ишлерге керекбиз. Ол заманда къоранчла да азайырыкъдыла, - дейдиле арендаторла.

Бизни корр.

Ташыуул

Ачыкъ кюнлени хайырлана

Шёндю тау эллерибизде бичен хазырлауну къыстау кезиуюдю. Бирлеринде энди чалып башлагъан эселе, герпегежчиле уа ташыуулгъа киришгендиле. Ачыкъ кюнлени хайырланып, трактору болгъан аны бла, машинасы болгъан да машинасы бла мал ашларын юйлерине жыядыла.

Бу ишде эллиле бир бирлерине иги болушадыла. Кесини биченин келтирген

ЖКХ

Тынгылы ремонт этилликди

Май районну тогъуз кёп фатарлы юйю «Жашау журт-коммунальный мюлкню жангыртыугъа болушуу» деген программагъа киргенди. Аладан жетиси Майский шахарда эм бирери Новоивановское элде бла Котляревский станицада орналыпдыла.

Программаны чеклеринде юйлени башлары, тыш кёрюмдюлери, фатарланы ичлеринде суу, канализация, жылыу багъан быргъыла да жангыртыллыкъдыла. Суу эм жылыу бла жалчытыуну эсепге алгъан приборла да орнатыллыкъдыла. Хар юйге да ол ишлеге къаллай бир къоранч этиллиги тохташдырылгъанды. Битеу да алып айтханда, анга 22480 минг сомдан аслам ахча бёлюнгенди.

Ремонт ишлени юсюбюзде жылны аягына бошар мурат барды.

Май районну администрациясыны пресс-службасы.

МЧС

Юйретиу сборла бардырыладыла

Геуюрге кюн Минги тауну тийресинде Россейни МЧСни пилотларыны юйретиу сборлары башланнганды. Анга къыралыбызны, Сибирьден къалгъан, битеу регионларыны келечилери келгендиле.

Россейни МЧС-ни авиация жаны бла управлениясыны начальнигини заместители Александр Лебедевни айтхына кёре, юйретиулеге он пилот къатышадыла – беш граждан эм беш да аскер пилотла.

Кюн ортасында «Иткъол» пансионатны спорт площадкасына МИ-8 вертолёт кённганды. Пилотла бир ыйыкъны ичинде аны бла бийик тау болумлада, эки эм андан аслам минг метрге кётюрюлюп, учуп юйренирикдиле.

Лебедевни айтханына кёре, сборланы бардырыргъа энчи Къабарты-Малкъар бошдан сайланмагъанды. Бери кёп туристле келгенлери себепли, жарсыугъа, къутхарыу ишле да аз болмайдыла. Мында болумла да игиди: вертолётла къонар площадкала, керекли оборудования да бардыла. Быллай юйретиу сборланы МЧС Минги тауну тийресинде 2004 жылдан бери бардырады.

ГЕРИЙЛАНЫ Асият.

Указ

Россейли гражданствогъа совет паспорт да шагъатлыкъ этеди

Дмитрий Медведев совет паспортну законлугъа жангыдан санатханды. Сени ким болгъанынга шагъатлыкъ этген, санга аны бла орамлада айланыргъа эркинлик берген угъай, ол паспорт иесине россейли гражданствону алыргъа болушурукъ документнича Президент къол салгъан Указгъа кёре, 1974 жылда чыкъгъан паспортда СССР-ни гражданстволугъу регистрация этилип тургъан адамла бусагъатда россейли гражданствону алыргъа эркиндиле. Шёндюге дери уа Россейни гражданстволугъун ала туруп, башда айтылгъан паспорт, анда этилген жазыула да бырнакга чыгъарылып тургъандыла.

- РФ-ни гражданстволугъун алыр ючюн, адам Россейни территориясында дайым 5 жылны жашагъра керекди, - дейдиле «Комсомольская правдагъа», жангылыкъны магъанасын ангылата, Федеральный миграция службада. – Алай ол шартла тюзле болгъанларына шагъатлыкъ этген затланы табарга керекди. Бир-бирледе Россейде регистрация этилгенини паспортунда жазыула СССР-ни паспортунда этиле эдиле. Ол себепден а былай да бола эди: совет паспортунда аллай регистрация белгилери болгъан адам, бизге келип, россейли гражданствону алыргъа сюйгенини юсюнден заявление бере эди, алай биз аны тилегин толтуралмагъанбыз. Нек дегенде ол ишни тамамлар ючюн, изленген документлени тизмелеринде СССР-ни паспортну жокъ эди. Президент ол порлю жарсылуу «баш аруудан» къутулургъа онг бергенди.

«Комсомольская правда» газетден.

Къыралда - дунияда

Къыралда - дунияда

Эртеден да биргебиз

Билдиргенибизча, РФ-ни Президенти Дмитрий Медведев къырал жумуш бла Халхин-Голда СССР-ни бла Монголияны бирикген аскер кючлери японлу уучпачуланы уатхаларыны 70-жыллыгъына жораланнган къуучнлы церемониягъа къатышыргъа баргъанды. Къонакъларыкъны ахыр кюнюнде Улан-Баторда Чингизханны заманында кийинген къалаур рота алгъашлагъанды Дмитрий Медведеви бла Монголияны башчысын. Официальный тюбешиу бошалгъандан сора РФ-ни Президенти Чингизханны айтхылыкъ чатырында сыйлагъандыла. Анда эки къыралны араларында болгъан аскер шуёхлукъну юслериндене сёз баргъанда, Георгий Жуковну да эсгергендиле. Ол бизни аскерлеге башчылыкъ этгенди къаныы уруща. Ыэы бла Дмитрий Медведев, Монголияны башчылары бла бирге, Георгий Жуковну эсгертмесине полле салгъанды.

Къоркъуусузлукъну жалчытхан служба ишлемегенди

Саяно-Шушенская ГЭС-де болгъан аварияны юсюнден итогла сентябрьни ахырына хазырланырыкъдыла. Ары дери биз билген, аварияны хатасындан 71 адамны жашаулары юзюлгениди, къыралгъа эсеплеп чыгъалмазча бир ырысхы заран тюшгениди. Ахыр кюнледе уа Правительстволу комиссия ГЭС-де къоркъуусузлукъну жалчытхан ючю службадан бири ишлемей тургъанын тохташдырыгъанды. Алайды да, ГЭС-де сакълыкъ болмагъанды, къоркъуусузлукъну жалчытырыкъ службала «жукълап» тургъандыла.

Азатланнган халкъланы уллу байрамлары

Абхазияда бла Юг Осетияда Россейни болушлугъу бла баш эркинлик алгъанларыны жыллыгъын уллу къууанч байрамла бла белгилегендиле. Жалан бир жылны ичинде окъуна мамыр жашауну къурауда ахыр атламла этилгендиле. Бу эки къыралны халкълары, Россейге жюрек ыразылыкъларын билдире, ёмюрледе да Россей бла бир этер муратлыдыла къадарларын.

Байрамланы кезиуюнде эки республиканы да гюржю ууучлачуладан къоруулагъа тири къатышханланы орденле, майдалла бла сагъуалагъандыла. Кёплеге жангы къуллукъ чынла берилгендиле. Аланы юслеринден указлагъа Дмитрий Медведев кеси къол салгъанды.

Айырыула экинчи кере бардырыллыкъ болурла

Афганистанда президент айырула болгъанды. Анда къыралны шёндюгю президенти Хамид Карзай бла аны оппоненти Абул Абдул ючюн къол кётюргенлени санлары бир кибикди дерчады. Хамид Карзай ючюн айырыучланы 41 проценти, Абул Абдул ючюн а 39 проценти къол кётюргендиле. Хамид Карзай къуллугъунда къалыр ючюн, бир да болмаса, 51 процент алыргъа керекди.

Бу айырыуланы жаратмагъан талибле уа, кандидатла экиси да Американы шапаларыдыла деп, анга къажау кюрешни теракгла бла бардырадыла. Айырыула баргъан кюнде Кабулда эм башха шахарлада тёрт жерленнген машина атдырылгъанды. Ёлгенле, жаралыла да кёпдюле. Аллай машиналадан бири уа некях этиучю тохананы аллында чачдырылгъанды.

Басмагъа **ХУЧИНАЛАНЫ Ануар** хазырлагъанды.

Арсен КАНОКОВ:

Къабарты-Малкъар - Россейни миллет сейирлерин къоруулауда ышаннгылы таянчагъыды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеги.

КъМР-ни Президентини Республиканы экономикасына кадрланы хазырлау жаны бла 2007-2011 жыллагъа жаращдырылгъан программасына кёре предпринимательле белгили халкъла аралы бизнес-школлада билимлерин ёсдюреди, кризисни социал-политикалыгъа эталлыкъ башчыланы, гитче бизнесге кадрланы хазырлау да барады. Жаш тёлюге конкурсну мурдорунда айырмалы бизнес башламчылыкъларын толтуррургъа грантла бериледи.

Республикада 300 минг чакълы бир адамгъа жетген социальный болушлукъну 30 тюрлюсю бериледи. Бешинчи эм андан да кёп сабий туугъан юйюрлеге жашау журт ишлерге неда сатып алыргъа деп 250 сом ёлчемде ана капитал тохташтырылгъанды. 2008 жылдан бери «Ана махтаулукъну» майдалы, аны бла бирге уя хар сабий ючюн да 10 минг сом бериледи. Он эм андан да кёп сабий табып ёсдюрген анала уя майдал бла бирге «ГАЗель» микроавтобуса да аладыла.

Ишсизлик бла хал да тутхучлуду дерге боллукъду. Республикада адамланы ишден кёп санда кетерген шартла жокъдула, ишден эркин этерге деп белгиленнгенлени саны экономикада бла социальный сферада ишлегенлени 0,3 процентин тутадыла.

Финансла бла да иш аман тюйюлдю. 2009 жылны биринчи жарымында РФ-ни бюджет системасына налогладан тюшген ахча,башха файдала да 4 миллиард 52 миллион сомгъа жетгенди эмда, муну аллында жылдан эсе, 9,7 процентге кёп жыйылгъанды. Республикалы бюджетге да 2,3 миллиард сом чакълы бир тюшгенди, ол а, 2008 жылдан эсе, 16 процентге асламды.

Къабарты-Малкъарны Президенти, ол акъыл этгенден, Федерацияны субъектлеринде миллет къоркъуусузлукъну жалчытыугъа, экономиканы кючлендириуге себеплик этерик предложенияла да бергенди. Ол санда регионланы болумларын тенг этиуге деп берилген дотацияланы 2009 жылда да сакъларгъа, экономиканы магъаналы бёлюмлеринде инвестиция проектлени ахча бла жалчытыр ючюн, РФ-ни субъектлеринде бюджет кредитле берирге эмда алгай проектлени жашауда бардырыр ючюн, бакладан кредитле алгъан предприятиялагъа процент ставкаланы тёлергге ахча бёлюрге керекликсин айтханды.

Екатерина ТОЛАСОВА.
КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини 2009 жылда 21-чи августа чыгъарылгъан 123-П номерли Указы бла къабыл этилгенди

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентинде Инвалидлени ишлери жаны бла советни юсюнден

БОЛУМ

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Президентинде Инвалидлени ишлери жаны бла совет (мындан ары жаланда Совет деп жазылып къаллыкъды) Къабарты-Малкъар Республиканы Президентинде кенгешчи органды. Къабарты-Малкъар Республиканда инвалидликни бла инвалидлени проблемаларын тамамлау бла байламлы вопросларда Къабарты-Малкъар Республиканы къырал властыны органларыны, жер-жерли самоуправленияны органларыны, жамаат биригиулени, илму эм башха организацияланы бирге келишип ишлеулерин жалчытыргъа себеплик этергге керекди.

2.Совет кесини ишинде Россей Федерацияны Конституциясын, федеральный законланы, Россей Федерацияны Президентини указларын бла буйрукъларын, Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясын, Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини указларын бла буйрукъларын, Къабарты-Малкъар Республиканы законодательный эмда башха норматив право актларын эмда бу Болумну башчылыкъгъа алады.

3.Советни юсюнден Болумну бла анга кирген къуаумну Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти къабыл кёреди.

4.Советни баш борчлары:

къыралны инвалидле бла байламлы политикасын жашауда бардыруну мадарларын жарашдыруу эм аланы толтуруу жаны бла предложенияланы хазырлагъа, аланы къабыл этдириуню амалларын,формаларын бла кезиулерин белгилерге;

инвалидлеге башха гражданла бла тенг жашау этерча онгла берирча Къабарты-Малкъар Республиканы законодательствосун игилендириуню баш жолларын жарашдыруу, Россей Федерацияны бу сферада законодательствосу Къабарты-Малкъар Республиканда къалай хайырланылгъанына къарап, тинтип, этилген анализге таянып, инвалидлеге къыралны жанындан болушлукъ этиуню баш мадарларын толтруу жаны бла предложенияланы хазырларгъа;

Къабарты-Малкъар Республиканы предложениясы бла Къабарты-Малкъар Республиканда инвалидликни бла инвалидлени проблемалары бла байламлы башха вопросланы сюзерге.

5.Совет аны бойнуна салынган баш борчланы толтуруу ючюн эркинди:

къырал власть органландан, жер-жерли самоуправленияны органларындан, жамаат биригиуледен, илму эмда башха организацияладан, оноучу къуллукъчуладан да керекли материаллары тохташдырылгъан жорукъгъа кёре сурагъа эмда алыргъа;

жыйылыуларына къырал властны республикалы органларыны, жер-жерли самоуправленияны органларыны, жамаат биригиулени, илму эмда башха организацияланы башчыларын чакъырыргъа;

кесини келечилерин къырал властны федеральный органлары, Россей Федерацияны башха субъектлерини къырал власть органлары, жер-жерли самоуправленияны органлары, жамаат биригиуле, илму эмда башха организацияланы инвалидле бла байламлы бардыргъан къырал политиканы жолларын белгилеу эмда белгиленген ишлени тамамлау жаны бла проблемалагъа аталгъан кенгешлеге, конференциялагъа бла семинарлагъа жиберирге;

информация-аналитика эмда эксперт ишлерине организацияланы эмда алимлени бла специалистени тохташдырылгъан жорукъгъа кёре чакъырыргъа, ол санда келишим этип да.

6.Советни къауумуна Советни председатели, аны заместители, секретары, Советни аны ишине хакъсыз къатышхан членлери да киреди.

7.Совет аны бойнуна салынган борчлагъа кёре аналитика эм эксперт ишлери бардырыр ючюн, кесини членлеринден кибик, жамаат биригиулени, илму эмда башха организацияланы Советни къауумуна кирмеген келечилеринден дайым эмда болжаллы ишчи къауумла (комиссияла) къураргъа боллукъду.

Аллай къауумлагъа (комиссиялагъа) Советни членлери башчылыкъ этедиле.

8.Советни жыйылыуларын эмда Советни ишини оноуларын хазырлау эмда аланы къурау бла да Советни секретары кюрешеди.

9.Советни жыйылыулары алты айдан бир кереден аз бардырылмазгъа керекдиле. Керек болгъанда уа, Советни жыйылыуу болжалдан алгъа бардырылады.

Советни жыйылыуун Советни председатели неда аны заместители, болмаз къалса, Советни председателини буйругъу бла Советни членлеринден бири бардырадыла.

Советни жыйылыууна Советни членлерини жарымы къатыша эсе, ол оноу этерге эркин болгъаннга саналады. Советни оноулары Советни жыйылыугъа къатышхан членлерини асламысыны кёл кётюрюую бла къабыл этиледиле эмда протоколгъа жазыладыла. Анга уа Советни председатели неда Советни жыйылыуунда председательлик этген адам кёл салады.

10.Советни оноуларын толтурур мурат бла Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини указлары, оноулары чыгъарылыргъа, буйрукъла берилирге боллукъдула.

11.Советни оноулары Къабарты-Малкъар Республиканы Президентине, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентине, Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуна эмда Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу власть органларына жибериледиле.

12.Советни ишин къуаутехника керекле бла Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини Ишлерини управленисы жалчытады.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини 2009 жылда 21-чи августа чыгъарылгъан 123-УП номерли Указы бла къабыл этилгенди

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентинде Инвалидлени ишлери жаны бла советни

КЪАУУМУ

Дышекова М.Р.-Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини заместители (Советни председатели)

Жанатайланы С.А.-Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Урунуу, социальный политика эмда саулукъ сакълау жаны бла комитетини председатели (Советни председателини заместители,ыразылыгъына кёре)

Амшокова Ф.К.-Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эмда социальный айнытыу министрини заместители (Советни секретары)

Бицуев В.Г.-Къабарты-Малкъар Республиканы саулукъ сакълау министри

Бишенов А.А.-Къабарты-Малкъар Республиканы финансла министри

Жилетежев В.Д. –Афганистанда урушда инвалидлени битеуроссей жамаат организациясыны Къабарты-Малкъар регион бёлюмюню председатели (ыразылыгъына кёре)

Кодзоков М.М. –Къабарты-Малкъар Республиканы къанкъны иш бла жалчытыу жаны бла къырал комитетини председатели

Кузамышева Н.А.- инвалидлени «Сангыраулары битеуроссей обществосу» деген битеуроссей жамаат организациясыларны Къабарты-Малкъар регион бёлюмюню председатели (ыразылыгъына кёре)

Лысенко Н.М. – «Россейли Къызыл Жор» битеуроссей жамаат организациясыны Къабарты-Малкъар регион бёлюмюню председатели (ыразылыгъына кёре)

Малкъарланы О.А.-«Къабарты-Малкъар Республиканда медико-социальный экспертизаны баш бюросу» федеральный къырал учреждениясы башчысы-баш эксперти (ыразылыгъына кёре)

Мусукланы А.Т.-Къабарты-Малкъар Республиканы экономиканы айнытыу эм сатыуалыу министри

Пархоменко Ю.В.-Прохладный шахар округну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Паштов Б.С.-Къабарты-Малкъар Республиканы информация коммуникацияла, жамаат биригиулени эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министри

Тюбейланы А.И.-Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эмда социальный айнытыу министри

Хагасов З.А.-Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Черкесланы Л.И.- инвалидлени «Сокъурланы битеуроссей обществосу» деген битеуроссей жамаат организацияларыны Къабарты-Малкъар регион бёлюмюню председатели (ыразылыгъына кёре)

Шеожев Х.В.-Къырал учреждениясы-Россей Федерацияны Пенсия фондуну Къабарты-Малкъар Республикада Бёлюмюню башчысы (ыразылыгъына кёре)

Шогенов Х.Д.-Инвалидлени битеуроссей обществоларыны Къабарты-Малкъар республикалы правленини председатели (ыразылыгъына кёре)

Шхагапсоев С.Х.-Къабарты-Малкъар Республиканы билим бериу эм илму министри

Тириллик

Энчи юлгю кёргюзте

Ким келип этер деп сакълап турмай, къолдан келген ишни ёз кючю бла тамамларгъа итинау ахшы къуумгъа саналады. Тырнауусну Элбрус проспектинде 45-чи номерли кёп фатарлы юйде жашаугъанла алай болгъанын кеслерини юлгюлери бла кёргюзтедиле. Аланы асламысы мында мекям хайырланырга берилгенинден берисинде тургъанлары себепли бир бирни иги биледиле, келишин жашайдыла. Кёплери уа юйюрле бла шуёхлукъ жюрютедиле, заманларын бирге ётдюреди.

Шахарда 2000 жылда болгъан табийгъат къыйынлыкъ аланы биютюнда бирикдиргенди. Уллу ырхыла келип, кёп жерлени суу басханында, бу юйде суу экинчи этажгъа дери кётюрюлген эди. Аллай болумгъа къалгъан адамла бир бирине таянчакълыкъ этгендиле, болушургъа кюрешгендиле. Кёп жарсыугъа къалдыргъан ырхы бошалгъандан сора уа адамла, къолларына кюрек, басха алып, суу кетирген кир-кипчикни кетерип тебиреген эдиле.

Ол кюнледе къолдан келгенни аямагъан эселе да, арбазда, тийреде тизгинлик, тазалыкъ болуруну тынгылы мадарларын этиб а быллтыр башлагъандыла. Ары дери ол ишни къолгъа алыргъа суу ызла къазылгъанлай къалгъанлары, тёгерек чунгур-тёбе болгъаны, анда-мында атылгъан ауур темир-бетон конструкцияла къоймай тургъандыла.

- Кесибизни ырысхыбыздан бёлюнгген ахчагъа трактор тутуп, тийрени тюзетип, бир ненча машина кир-кипчикни кетергенден сора, къара топуракъ келтирип, жайып, гюлле салгъан зиб, - дейди ол ишлеге тири къатышханладан бири – Афашокъаланы Захира. – Озгъан жаз башында уа, къар эригеннлей, ишни жангыдан къолгъа алгъанбыз. Биз алай кюреше тургъанлай, шахар администрация бек тизгинли, ариу арбазны тохташдырыргъа конкурс бардырып тебирейди. Анга къошулургъа тауукен болуп, бар кючню бирикдиребиз. Озгъан айлада жауунла жауугъан эселе да, хар кюн сайын арбазда, аз-кёп болса да, ишни иги къоратып тургъанбыз. Кечге дери кюрешгенбиз.

Аны бла чекленмей, мекямны кесин тап халгъа келтириуню мадарлары да этилгендиле. Юйде жашагъанладан жыйылгъан ахчагъа керекли затланы сатып алып, юйню ал жанында тюп этажларыны къабыргъалары акъланнгандыла. Подъездлени хар биринде сейф эшикле салынгнгандыла, боялгъандыла, бузулгъан, седиреген терезеле мияла пакетлеге алышындырылгъандыла, подвалла тазаланнгандыла, люкланы баллары темир-бетон плитала бла жабылып, ала да, бордюрла да боялгъандыла.

Бу юйде жашагъанланы айтханларына кёре, кеслери къаты кюрешгенден сора да, жууукъ-тенг да болушуп, арбазда бек кёп иш тамамланнганды: шинтикле, столла салынгандыла, баллары жабылгъан беседкала ишленнгендиле, сабий майданчыкъла жарашдырылгъандыла, барысы да боялып, ариу болгъандыла. Юйню къатында клумбала этилгендиле, тюрлю-тюрлю гюлле, терекле салынгнгандыла. Ол ишлени тамамлауда тюбеген чырмауланы кетирирге кёпле болушландыла. Сау болсун, предприниматель жашладан бири – Мирзоланы Алий темир конструкцияланы келтиргенди, Кючменланы Борис толуракъ ташыугъа тынгылы юлюш къошханды.

Не тюрлю ишни тамамлауда да энчи тирилик, къайгъырыулукъ кёргюзтген адамла боладыла. Биз хапарын айтхан жашау журтну, аны тийресин тап халгъа келтириуге Афашокъаланы Захира, Кючменланы Роза, Тёппеланы Фарида, Сотталаны Мадина, Текуланы Жаухар бютюнда уллу къыйын салгъандыла. Ала, къураучу хунерлик да кёргюзтюп, жумушланы кёбюсюн кеслери этгендиле. Кертисин айтсакъ, аланы эрлери да бир жанында къалмагъандыла, сабийлери да къолдан келгенича болушхандыла. Захираны баш иеси Афашокъаланы Музафар ауур ишлени асламысын кеси тамамлагъанды.

Кёп зат этилгенди, юй, арбаз, кёз кёре тюрлене, ариу бола барадыла. Шахарчыла ары, экскурсиягъа баргъанча, келип къарайдыла. Къыркъ бешинчи номерли юйде башламчылыкъ этгенле къоншулукъда, Комсомольская орамдагъы биринчи эм экинчи номерли юйледе жашагъанланы тириликлерин кётюрюр мурат бла аланы журтларыны тийрелерин да тап халгъа келтирип, алайлада гюлле салып тебиргендиле. Сабийле ойнарыкъ жерни да жарашдырыргъа умут этедиле.

Бек иги арбаны ачыкълау жаны бла конкурсну итоглары жууукъ заманда чыгъарыллыкъдыла. Анда хорларгъа боллукъланы бирин ачыкъланнганнга санарчады.

- Хорламгъа тийишли болалсакъ, - дегендиле ушакъ нёгерлериби, - шахар администрация саугъарга берилген ахчагъа арбазда жапма ишлерикбиз.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.
Суратланы автор алгъанды.

КОНКУРС

Инновация санагъатлагъа тартыр мурат бла

«Инновационный Конвент-2009» деген экинчи битеуроссей конкурс башланнганды. Аны баш мураты - жаш тёлюню инновация санагъатлагъа тартыргъа эм кеслерини бек айырмалы проектлерин жашауда бардырыргъа юйретиудю.

Информация коммуникацияла, жамаат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерство Къабарты-Малкъарны жаш изобретательлери кёргюзтген проектлени презентациясын бардыргъанды. Министерствону келечиси Герийланы Расул бизге билдиргеннге кёре, форумгъа къатышыргъа заявкаланы алыу барады.

Конкурсха къатышыргъа жыл санлары отуз бешден уллу болмагъанла чакъырыладыла. Аланы проектлери юч тюрлю жаны бла болургъа керекдиле: «Инновация проект», «Инновация продукт», «Инновация идея». Темалагъа келиширге керекдиле. Конкурсну изленлерине кёре, ала кеслерини ишлерин «innovateRussia.ru» сайтда юсюбюздеги жылда 31-чи сентябрьден кеч къалмай регистрация этерге керекдиле.

Герий улуну айтханына кёре, регион эксперт комиссияны ишини итоглары 1-чи октябрьде чыгъарыллыкъдыла. Юч бек иги проектни автору Донгдагы Ростовда конкурсну округ кезиуюне къатышыргъа сайланырыкъды. Анда да жетишими болгъанла декабрь айда Санкт-Петербургда «Инновация Конвент – 2009» битеуроссей конкурсну финалында Къабарты-Малкъар келечилик этерикдиле.

АЛИЙХАНЛАНЫ Камилла.

Инвестиция проектле

Жетишимлеге къошула барлыкъды

Прохладна районда Ульяновское элде орналгъан чекленген жууаллыгъы болгъан «Заря» обществогъа Османланы Мурадинни жашы Керим таматалыкъ этеди. Къураучу хунери болгъан тауу жашны башчылыгъында анда жерчиликде эм малчылыкъда кёрюмдюлеге къошула барады. Коллективде, иш кёллюлюкден сора да, рынок болумлагъа кёре мадарла этилгенлери, шёндюгюлю технологиялагъа кёчюу себеп боладыла.

Алчы мюлкде мирзеулюклени ёсдюрюуде алчы амалларын хайырланыугъа, сютлю малчылыкъны андан ары айнытыугъа энчи эс бурулады. Белгиленген чеклеге жетиуде жаны инвестиция проект жарашдырылып, жашауда бардырыла тебиргени болушурукъду. Анга 47,5 миллион сом кетерикди да, Осман улу кеси инвесторлукъ этеди. Ол ачхадан 39,5 миллион сому къоратылып, производство кенгертилгенди, жангы ишчи жерле да къуралгъандыла.

Жангы мекямла да ишленирикдиле

Агропредприятияланы «Бахсан-Бройлер» биригиюн, ахча бёлюую бла Солдатский темир жол посёлкада 26,5 минг тонна мирзеу сакъланырча мекям ишленирикди. Анга бир сагъатха 20 тонна комбикорм жарашдырырча завод да къошуллукъду. Чёллеу жау этиучю цехде жыл сайын 5 минг тонна продукция чыгъарыргъа онг боллукъду. Аллай ишле белгиленген инвестиция проектни жашауда бардырыугъа 280 миллион сом кетерикди.

Мажид Мусафаров башчылыкъ этген ол биригиуню ырысхысына Благовещенское элде да юй къанатлыланы кенг жаярча мадарла этиллиридиле. Бошуна тургъан эки уллу мекям жангыдан жарашдырыллыкъдыла да, алада 22 минг юй къанатлы тутагъа боллукъду. Аны бла чеклеген къалмай, жангы мекямла – производство корпусладан дагъыда алтысы ишленирикдиле. Он затлагъа 160 миллион сом къоратыллыкъды да, проект-смета документле хазырланып, кредит алыуну къайгъысы кёрюле турады. Къурулуу ишле башланнганды.

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.

ЖЫЙЫЛЫУ

Эришиулеге тири къатыша

Бу кюнледе Черек районну администрациясыны жаш тёлюню ишлери, физкультура эм туризм жаны бла комитетини жыйылыуу болгъанды. Анга районну администрациясыны башчысы Темиржанланы Махти, спорт школланы директорлары, тренерле да къатышхандыла. Ала комитетни озгъан жылда ишини итогларын чыгъаргъандыла эм жангы окъуу жылда тамамланырыкъ борчланы белгилегендиле.

Жыйылыуда баш доклад бла комитетни специалисти Герийланы Хусей сёлешгенди. Аны айтханына кёре, озгъан окъуу жылда шашкалдан, шахматладан, аскер къол тюйюшюуден, волейболдан, футболдан, стол теннисден эм эркин тутуууудан районну биринчиликлери бардырылгъандыла. Спорт бла кюреширге да районда иги онгла къуралгъандыла. Мында юч спорт школ, онтогъуз спорт зал, сегиз площадка, тогъуз да футбол майдан бардыла. Алагъа 1618 сабий жюриоп, спортну онбеш тюрлюсюне юйренедиле. Ала бла 59 тренер-преподаватель ишлейдиле.

Мында спорт федерацияла да къуралгъандыла. Алагъа районну предприятияларыны башчылары таматалыкъ этедиле. Битеу ол ишле жаш тёлюню спортха тартыр мурат бла бардырыладыла.

Бу жерли спортчула, 50-ден аслам район, республикалы, россейли эришиулеге къатышып, алчы жерлеге тийишли болгъанларын да ёхтем бла айтханды Герий улу. Сёз ючюн, Жемталаны спорт школуна жюрюген жашла Герийланы Руслан бла Тюменланы Альберт аскер къол тюйюшюуден Россейни биринчилигинде хорлагъандыла. Грек-рим тутуууудан Россейни биринчиликлеринде Бёзюланы Элдар кадетлени араларында алтын, Улбашланы Мартин а юниорланы араларында кюмюш майдаллагъа тийишли болгъандыла. Боксдан къыралыбызны биринчилигинде район спорт школда юйренген Газайланы Юсуп экинчи жерни алгъанды. Аушигер элден «Патриот» деген аскер-патриот клуб а Юг федеральный округну спартакиадасында кишиге да хорлатмагъанды.

Бийыл районда волейболдан тиширыуланы командасы биринчи кере республикалы чемпионатда алчыланы санына тюшгенди. «Логоваз» футбол команда уа КъМР-ни кубогу ючюн эришиуде финалгъа чыкъгъанды. Жаш футболчула да жетишимлери бла къууандырыгъандыла. Ала, «Кожаный мяч» деген республикалы турнирде тёртюнчю жерни алып, 100 минг сом ахча сагъаргъа тийишли болгъандыла.

Ызы бла спорт школланы келечилери да сёлешгендиле. Ала ишлерине чырмаулукъ этген проблемаланы юслеринден айтхандыла.

Жыйылыуну ахырында сёлеше, Темиржанланы Махти бюгюнлюкде тренерлени борчларына сабийлени спортха юйретген бла бирге аланы къылыкъларын тюзетиу да киргенин чертип билдиргенди.

ХОЗАЛАНЫ Фатима.

КъМР-ни Къыраллыгъыны кюнюне

Черим Кудаевни урунуу эм жашау жолу бла шагъырейленген, Къабарты-Малкъарны тарыхында керти да магьанасы уллу болгъанына тюшюнюрюкдю. Тюрлю-тюрлю жууаплы къуллукълада уруна, ол республиканы экономика эм социальный айныуу ючюн таза да жюреги бла къайгъыргъанын жамауатха туура этгенди. Аны башчылыгъы эм тюзюнлей къатышыуу бла жалгъан терилени комбинаты, мингден артыкъ фатар, тытыр эм цемент заводла салынгандыла.

Мюлк эм политика ишде этген жетишимлери, Уллу Ата журт урушха тири къатышханы ючюн Черим Кудаев Ленинни, Ата журт урушну, Къызыл Жулдузну орденлери, «За оборону Кавказа», «Партизану Великой Отечественной войны» эм башха майдалла бла саугъаланнганды.

Черим Кудаев юй бичеси Сагда бла.

Къара ишчиден - уллу къырал къуллукъчугъа дери

Жашаугъа жол къагъыт

Кудаевни биографиясы бла тынгылы танышхандан сора жашаугъа жол къагъытны анга Дондагъы Ростовда къурулуш материалла чыгъарыу жаны бла техникум берген болур эди деп, кёлюме алай келеди. Ол промышленность объектле ишлеуге уллу эс бургъанды. Къабарты АССР-ни Баш Советини Президиумуну Председателини къуллугъуна салынгнычы, ёсюную тюп тапкаларындан башлап ёрге алай кётюрюле баргъанды. Айхай да, барабаргъан заманда республиканы башчыларындан бири боллукъма деп Кенжеде пепло-пемза рудникде къара ишчини эслеп-эсине да келген болмаз эди. Къураучу хунерлиги болгъан тири комсомолчуну жер къазыучуланы бригадирине саладыла, ызы бла комсомол организацияны секретарына айырадыла.

1934 жылда СССР-ни ауур промышленностну халкъ комиссариаты буйругъу бла Мареупольда «Азовстать» металлургия заводну къурулушунда ишлерге жиберилгенди. Алгъа мастер, бир кесекден а прорабствону таматасы болгъанды, 900 ишчиге башчылыкъ этгенди. Черимге ол заманда жаланда 25 жыл бола эди. Ма алай жашлай тюшгенди анга уллу урууну коллективни оноучусу болургъа. Производство планланы алжаусуз толтурургъа кереклисин кесине бойсунгланлагъа дайым эсгертип тургъанды эм аланы энчи юлгюсю бла ызындан тизгенди.

Отузунчу жыллада битеу къыралда, ол санда Къабарты-Малкъарда да, промышленность объектини къурулушлары кенг жайылгъанды. Аны себепли уа специалистле керек болгъандыла. Кудаев, Нальчикге къайтып, тытыр эм цемент заводланы ишлетеди, аны жер-жерли промышленность область управлениясыны таматасы ны орунбасарына саладыла. Бираздан а управлениягъа башчылыкъ этиуню анга ышанадыла.

Жаш оноучуну политика жаны бла чыныгъыулугъу жылдан-жылгъа кючлене, иш усталыгъы ёсе баргъандыла. 1940-1941 жыллада Москвада Сталин атлы академияда окъугъанды. Андан сора партия ишге кёчгенди – обкомну промышленность-транспорт бёлюмюне башчылыкъ этерге. Биз башында санагъан къуллукълары уруш аллы жыллада аны жашауну бетлеридиле.

Партизан отрядны комиссары

Уллу Ата журт уруш Кудаевни биографиясында энчи жерни алады. Кертисин айтханда, ол мамыр урунууда да комиссар эди. Къолунда ишлегенлеге партияны политикасын ангылатыуну, аланы патриот сезимлиликлерин ёсдюрюуню, ёз къураллары ючюн ётгемликлерин бийик даражагъа кётюрюую кесини борчуна санагъанды эм аны ючюн заманын, билимин да къызгъанмагъанды.

Партияны обкомуну оноуу бла 1942 жылда августда Къабарты-Малкъарда партизан отряд къуралгъанды. Мамыр жашауда патриот болгъанны бла Туугъан журтну жауладан къоруулауда жигитликни араларында башхалыкъ уллуду. Жанына къоркъуу тюшгенде, кёлсюзлюк этмеу – кишиликни бийик юлгюсюдю. Черим бу жаны бла да къыралны аллында бет жарыкъны болгъанды, жууукъларын, тукъумун, халкъын жерге къаратмагъанды.

Черим Карамурзович (онг жанында къыйырда) СССР Президиуму Баш Советини Председателини биринчи заместители Н.М.Шверник бла (сол жанында экинчи).1947ж.

1962 жылда генерал Ф.В. Захаровну «Плечом к плечу» деген романы чыкъгъанды. Аны рецензентлеринден бири Черим Кудаев болгъанды. Север Кавказда регулярный армияны бла партизанланы бир бирлери бла байламлыкъда уруш этгенлери романда толу кёргюзтюледи. Совинформбюро Къабарты-Малкъарны партизанларыны юслеринде эки кере билдиргенди. 1942 жылда 21-чи сентябрьде 2-чи гвардияны жаяу аскер дивизияны аскерчилери бла бизни эм Кисловодскени отрядлары Каменномостское элде душман гарнизонгга чабыууллукъ этгендиле. Партизанлардыз немец-фашист аскерлени тылында румынлы дивизияны штабын ууатхандыла. Ала 100 румынлы солдатны бла офицерни къыргъандыла, эки автомашинаны жокъ этгендиле.

Октябрьни ортасында Бахсан, Прохладна эм Нагорный (Зольск) районланы партизанлары бирге кёшулгъандыла. Бирикдирилген отрядны командири Г.М. Царянин, комиссары Ч.К. Кудаев болгъандыла.

Бизни республиканы жеринде болгъан сермешледе къабарты-малкъар партизанла 700-ден аслам гитлерчи солдатны бла офицерни жокъ этгендиле, душмандан кёп аскер техника эм саурт сыйыргъандыла. 37-чи армияны командованиясы аланы аскер операцияларына бийик магъа бичгенди эм аладан кёплени орденге эм майдалла бла саугъалагъанды. Саугъаланнганланы араларында отрядны комиссары Черим Кудаевни аты да барды.

«Искожну» биринчи директору

КПСС-ни Ара Комитетинде Бийик партия школну бошагъандан сора Черим Карамурзовични Къабарты АССР-ни Баш Советини Президиуму Председателине айыргъандыла. Алай уллу къуллукъну бийик шинтигинде олтуруп туралмагъанды. Кёп бармай къурулуш материалла чыгъаргъан промышленность управлениясы таматасы болады. Черим кеси къоллу бла этген ишин кёрюрге сюйгенди. Республиканда промышленность предприятияланы азлыгъы анга тынчлыкъ бермегенди.

Къабарты-Малкъарны башчыларыны тилеклери бла мында уллу промышленность предприятие ишлеую юсюнден оноуну 1957 жылда Москвада этгендиле. Эрлай къыралда жалгъан терилени бек уллу комбинатыны проектин жарашдырыугъа киришгендиле. Алыкъа къурулушу башланмагъан предприятияны директоруна Кудаев Черим Карамурзовични салгъандыла. Ол уллу жюрек кётюрюулюк бла ишни къоллгъа къатыы алгъан эди.

Жангы технологияланы эм тыш къыралладан кеттирилик оборудованияны мурдорунда салынырыкъ предприятиягъа ахшы специалистле керек эдиле. Кудаев жумушлары бла белгили къырал эм партия къуллукъчула А.А. Андреев, С.М. Буденный, А.А. Жданов, А.Н. Косыгин эм башхала бла тюбеше-тюбеше тургъанды. Аланы болушлукълары бла уллу шахарладан специалистле чакъыргъанды.

Проектге кёре, Нальчикдеги «Искож» комбинат ючё производстводан къуралыргъа керек эди: аякъ кийимледе хайырланылыучу картон фабрикадан, плащлыкъ къумачла чыгъаргъан фабрикадан эм жалгъан терилени фабрикасындан. Аланы ючюсюню да къурулушлары бир кезиуде башланнганды. Аякъ кийим картон чыгъарыргъа бек кёп суу керек болгъанды. Проектде аны Нальчик черекни башы жанындан эки ызы бла келтирирге белгиленде эди: биринчиси – Нальчикни ичи бла, экинчиси – Большый Ауулну юсю бла.

Директор сагъыш этгенди да, специалистлеге былай айтханды: «Аякъ тюбюбюзде суу бола тургъанлай, узакъдан суу ызла тартыргъа керек болмаз деп, алай ойлайма». Аны предложениясын къабыл кёрюп, комбинатны къатында тийишли теренликге артезиан скважина къазгъандыла. Артда ол скважина «Водоканалгъа» берилгенди эм «Искожну» тийресинде жашау юйлени таза суу бла жалчытып тургъанды.

1964 жылда «Искож» хайырланылыргъа берилгенди эм анда 2 минг бла 400 адам урунгъанды. Бу аламат предприятини къурулушун бардырыугъа улуу къыйын салгъанын тергеуге алып, комбинатны коллективи, анга аны биринчи директору Черим Кудаевни атын атарлырын тилеп, тийишли инстанциялагъа къагъыт жазгъан эди.

Ветеран къымылдауну аллында

Пенсиягъа чыкъгъандан сора да Кудаев бош туралмагъанды. Ветеран къымылдауну башламчыларындан бири ол эди. Урушну, Урунууну, Сауутланнган Кючлени эм право низамны сакълаучу органланы ветеранларыны Къабарты-Малкъар республикалы советини биринчи председатели да Черим Карамурзович болгъанды. Шахарлада, районлада, элледе - барысында да тийишли организацияла къуралгъан эдиле.

Бусагъатда ала урушну эм урунууну ветеранларыны юслеринде дайым къайгъыргъанлай турадыла. Аланы жашауларын игилендирииую битеу мадарлары этиледиле. Кимине телефон салдырыргъа, кимини фатарына ремонт этерге керек болады, бек къолайсызлагъа ырысхы болушлукъ этерге да тюшеди. Предприятияланы бла организацияланы оноуччулары, бир-бир предпринимательле да къолларындан келгенича болушадыла ветеран советлеге.

Сёзсюз, ветеран организацияланы баш борчлары ёсюп келген жаш тёлюню патриот сезимли, Туугъан журту ючюн ётгемли болургъа юйретиую. Бу жаны бла арт жыллада кёп иш этилгенин белгилерге керекди. Сёз ючюн, Уллу Хорламны кюнюню аллында школлада кишиликни дерслери бардырыладыла. Окъуучуланы алларында Ата журт урушха къатышханла сёлешедиле, совет халкъны эм аны Сауутланнган Кючлерини гитлерчи фашизмни ууатыуда этген жигитликлерини юсюнден хапар айтадыла.

Бюгюн республикада ветеран къымылдауну иши къаллай даражагъа жетген эсе да, аны мурдорун салгъан Черим Кудаевни аты унутулмазгъа керекди. Ол, башха жерледеча, мында да огъурлу из къойгъанды.

Тукъум жыйылыу

Черим энчи жашауунда, юйюрде къаллай адам эди, адеп-кылыкъ жаны бла къарагъанда, не ызны тутханды. Аны билир ючюн, жашы Борис бла ушакъ этгенме. Ол былай эсгереди: «Уллу къуллукълада ишлегенликге, бизни эркелетип юйретмегенди. Биргесине дачагъа элтип, жер къаздырыучу эди. Атабыз къуллукъчуду деп, махтанмагъыз, тийреде сабийледен кесигизни ёрге салмагъыз деп, аны бек къаты эсгерип тургъанды. Кесин кётюрген адети жокъ эди. Чынтты интернациоалист эди деп, таукел айталлыкъма. Миллетчиликни кёрюп болмагъанды».

1996 жылда июньда Черим тукъумубузну жыйылыуун кёрургъанды. Ол ары къабартулы эм малкъарлы Къудайланы адамларын чакъыргъанды. Тюбешиую ача, тукъуму ючюн ёхтемленгенин билдиргенди. Къабартылы Кудаевланы тамырлары Малкъардан болгъанларын букъудурмагъанды. «Башха-башха тилледе сёлеше эсек да, биз бир тукъумбуз, - дегенди. - Алай тюйюл эсе окъуна, биз къарындашлача жашаргъа, бир бирибизни ариу кёрюрге, арада шуёх байламлыкъла жюрютюрге керекбиз», - деп къошханды.

Бу тукъумдан жигит аскерчиле да, алимле да, атларын республикагъа айтдыргъан малчыла, сабанчыла да чыкъгъандыла. Къудайладан (къабартылы, малкъарлы болуп да) Ата журт урушха жюзден аслам къатышханды. Аладан 64-сю Туугъан журт ючюн жан бергендиле. Къабартылыладан – 38, малкъарлыладан – 25 адам. Къайда асыралгъан эселе да, жатхан жерлери жумушакъ болсун.

Черимни предложениясы бла тукъум жыйылыуда Къудайланы фондун къурагъандыла. Къууанчда, бушууда да осал къолайлы юйюрлеге болушлукъ этерге деп аны аллында аллай борч салынгнанды.

Ызында кими къалгъанды

Черим бла Сагда ахшы юйюр ёсдюргендиле. Тамата жашлары Борис Къабарты-Малкъар къырал университетни ингилиз бёлюмюн, ызы бла Курган шахарда бийик авиация политика училищени бошагъанды. Бир талай жылны Пакистанда эм Бангладешде ишлегенди.

Аскер разведкада да къуллукъ этгенди. Ингилиз тилни иги билгени себепли 1973 жылда тыш къыраллы аскерчиле бла ишлеу жаны бла политотделни тамата тилманчыны салгъанды. Краснодарда Серов атлы аскер авиация училищеде тыш къыраллы лётчиклени жангы авиация техниканы хайырланыргъа юйретген офицер курсланы таматасы болуп да тургъанды.

1986 жылдан – авиация бомбардировочный корпусну энчи пропагандисти. Борис аскерден 1989 жылда подполковник чыны бла къайтханды. Шёндю РАН-ны Къабарты-Малкъар илму арасында ишлейди.

Аны кичи къарындашы Валерий физика-математика илмуланы кандидатыды. РАН-ны Къабарты-Малкъар илму арасында Информатиканы эм регион управлениясы институтуну директоруну орунбасарыды. Къызы Ирина предприниматель иш бла кюрешеди.

Черимни туудукълары, аладан туугъанла да бардыла. Ала бары да, аппаларча, таза ниетлиле, адамлыкъ даражаларына кир къондурмагъанла, халал жюреклиле, адеплиле боллукъларына ишеклик жокъду. «Алма терегинден кенгнге кетмейди» деген сёз халкъда бурун заманладан бери жюрюйдю.

КЪУЛБАЙ улу Алий.

БАЙРАМНЫ АЛЛЫНДА

Кёрмючле, ушакъла, патриот сагъатла

Библиотекала не заманда да культура аралай къаладыла. Аладан къуралыучу байрам ингирлени, сейирлик адамла бла тюбешуилени, кёрмючлени да окъуучула ашыгъыып сакълаучудула. Бу жаны бла уллу ишни Нальчик шахарны ара библиотекасы бардыды.

Аны информация-маркетинг бёлюмюню таматасы Анжела Разомазова айтханнга кёре, анда 29-чу сентябрьде, Къыраллыкъны кюнюне аталып, «Государственность – основа нашего развития» деген ат бла кёрмюч ачыллыкъды. Анда библиотеканы фондундагъы китапланы, журналладан, газетледен статьяланы хайырланырыкъдыла.

Китап-сурат кёрмючлени шахарны 4-чю эм 12-чи номерли библиотекаларында да кёрлюкбюз. Ала «Мой дивный край, республика моя!» эм «Мамырлыкъ, къууанчсизге, саула!» деген атла бла жарашдырыллыкъдыла.

Битеу шахардагъыла ара библиотеканы филиаллары болгъанлары себепли Анжела аланы бир къауумунда къураллыкъ Къыраллыкъны кюнюне аталгъан мероприятияланы юслеринде да айтханды. Алайды да 2-чи номерли филиалда «Гордые символы нашей республики» деген ат бла патриот сагъат бардыыллыкъды. Школчула КъМР-ни белгилерини юслеринде кёп жангы зат билликлиде анда. 7-чи номерли библиотекада уа ары келгенле «Декларация о государственном суверенитете» деген ушакъгъа тынгыларыкъдыла.

Патриот сагъат 21-чи номерли школа да боллукъду. Ол да республиканы миллет энчиликлерин ачыкълагъан белгилеге аталлыкъды. Была сентябрьни биринчи кюнлеринде ётерикдиле.

Бизни корр.

Тапландырыу

Бийик багъа бичилгенди

Малкъар тилден дерс бардырылгъан мюйюш да хазырды.

Жангы окъуу жыл башланыргъа бек аз къалгъанды. Бюгюнлюкде орта билим берген школла эм сабий садла биринчи сентябрьде эшиклерин кенг ачаргъа хаппа-хазырдыла.

Хасанияда юч сабий сад барды. Бюгюнлюкде алагъа таматалыкъ Хочуланы Зайнаф этеди. Арт кезиуде мында иги жанына тюрлениуле эсленедиле. 74-чю номерли «Назычыкъда» уа башланнган школ да ачылгъанды. Бери сабийле да аслам санда жюрюйдюле.

Болсада Зайнаф Гасыланы Люда эм Атталаны Надя башчылыкъ этген сабий садлагъа да кёз-къулакъ болгъанлай турады. Быйыл жай кезиуде аланы ючюсюнде да боюу, сюртюу ишле тамамланылгъандыла.

«Кюнчюкде» сабийле кийиннген, тешиннген жерде къабыргъалагъа вагонка урулгъанды, жангы шкафла орнатылгъандыла. «Эрленчикде» эшикле алышындырылгъандыла, быстыр жугъан машинала алынгнандыла. «Назычыкъда» да кёп зат этилгенди. Хочуланы Зайнаф айтханнга кёре, битеу ремонт ишле: сюртюу, боюу ата-анала жыйгъан ахчагъа тамамланнгандыла.

21-чи номерли сабий садда ишлеген Чочайланы Халимат ундурукъланы жыяды.

Бу кюнледе уа шахар администрациядан келген энчи комиссия, бу мехкемелени жангы окъуу жылгъа хазырлыкъларын тинтип, ала сыйлы ючюнчю жерге тийишли болгъанларын билдиргенди. Биринчини Нальчикде 65-чи, экинчини уа 66-чы номерли сабий садла алгъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

ЭКСТРЕМИСТЛЕНИ ОНОУУ

«Ол демократия динни тутады...»

Шериат сюю чеченли сепаратистени лидерлеринден бирлери Ахмед Закаевни ёлтюрюрге деген оноу этгенди. Аны юсюнден информация боевиклени интернет-сайтларында берилгенди. Бу арт заманнга дери чеченли экстремистлени Европада келечилерине саналып тургъан адамны аллай къаты жууапха тартыуну сылтауу ол «ислам динден чыкъгъаныды».

Кеси кесин къыралгъа санагъан Ичкерия республиканы алгъыннгы премьер-министри Ахмед Закаев эм Чеченни парламентини башчысы Дукваха Абдурахманов июльну ахырында Ослода тюбешгенди. Ала жаланда кеслери болгъан жерде ушакъ этгенден сора Закаев кёпле андан сакъламагъан бир ненча къужур затланы айтханды. Ол, республикада шёндюгю властьны законлугъа санагъандан сора да, аны бла бирге ишлерге окъуна хазыр боллгъанын билдиргенди.

- Кертиси бла да, бола тургъан затланы кёрмеу, алагъа къажау сюелирге юрешиу, политика жаны бла жахилликден сора да, хата тюшюргген терсбоюнлукъду, - деген эди ол заманда Закаев, чеченлени властьла бла сёлешиуле бардырыргъа хазырлыгъын билдире. - Шёндю тохтаушы тургъан болумдан чыгъаргъа политика итиниулюк бар эсе, ол ишни жаланда махтаргъа эм тамамлргъа кюреширге керекди. Аллай процессге къатышыргъа унамау чечен халкъны ахшы жашау этерин сюймеуге саналырыкъды.

Экинчи кюн а Закаевни ол сёзлерине чеченли экстремистле кьалай къарагъанлары белгилиди болгъанды.

- «Ахмед Закаевни жамауатха эшитдирип айтхан ол сёзлери ол ислам динден чыкъгъанына шагъатлыкъ этедиле, деп жазылгъанды сепаратистлени интернет-сайтларында чыкъгъан заявлениялярында. – Ол демократия динни тутады, адамланы шериатны законларына бойсунмазгъа, адамла чыгъаргъан законла бла жашаргъа чакъырады. Шериат сюю быллай оноу чыгъаргъанды: бу зиндикни (динден чыкъгъан адам – «Известия») ёлтюрюу хар муслийманны да борчуду».

Чечен Республиканы Закаев бла байламлыкъ жюрютген официальный властьлары боевиклени ол сёзлерини юслеринден бир зат да айтыргъа сюймегендиле. Болсада былай чертгендиле: Ахмед Закаев бусагъатда Лондонда жашагъаны себепли аны къорхъуусузлугъун жалчыгы британлы полицияны борчуду.

«Известия» газетден.

Акция

Абхазия майданда бирси кюн ингирликде сейирлик акция ётгенди. Бизге къонакъгъа Чечен Республикадан делегацияны къауулу келгенди. Ала бардыргъан иш республиканы биринчи президенти Ахмад-Хажи Кадыровну эсгериуге жоралана эди.

«Хазна» той-оюн коллектив сахнада.

Анга башчылыкъ этген Чечен Республиканы туризм эм экскурсияла жаны бла кырал унитар предприятиясны директоруну къуллугъун толтургъан Асланбек Баканаев айтханнга кёре, къарындашлары акциялары бла Цхинвалда, Владикавказда да болгъандыла,

Шуёхлукъну тепсеую

Сурат экспозициияда

мындан ары уа ала, Майкопха, Краснодар, Ставрополь крайлагъа, Къарачай-Черкес Республикагъа, Дагъыстанны Махачкала шахарына барып, Грозныйге къайтырыкъдыла.

Биргелерине чеченлиле «Уруддан - мамырлыкъгъа эм айныугъа» деген ат бла сурат кёрмюч, концерт программаларын да келтиргендиле. Выставкада Грозныйни къазауатда оюлгъан юйлерини, биогюнлюкде ишленген жангы мекямланы, спортда жетишимле болдургъан жашларыны, республиканы айбат жерлерини, тарыхыны юсюнден да хапарлагъан суратла, жазыула бар эдиле. Аслам жерни уа Чеченни биринчи президентине аталгъан чыгъармала алгъандыла. Ала Кадыровну жашауну, ишини юсюнден толу хапар билдиргендиле.

Къууанчлы тюбешиую ача, Нальчикде жаш тёлю политиканы департаментини башчысы Анзор Курашинов чеченли къарындашларыбызгъа ыспас этгенди. Быллай тюбешиуле халкъланы араларында шуёх байламлыкъланы неден да бек кючлегенлерин, бир бирни культурасы, тарыхы бла шагъырей этгенин чертгенди. Акция бир ненча кюнню ичинде барлыгъын, сурат кёрмюч а кимни да эсин кесине бурурча жарашдырылгъанын белгилегенди.

«Хазна» деген жыр-тепсеу къауум а чечен, орус тилледе да жырлагъанды, малкъар, къабарты тепсеулени иги билгенин да кёргёстгенди. Тюбешиую ахырында уа Абхазия майданнга келгенле, къонакъла да, гюрен сюелип, бир бири къоллрындан тутуп, шуёхлукъну тепсеуюн тепсегендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Суратланы автор алгъанды.

Саулукъ

Кирли хауа эм сабийле

Ууакъ сабийли юйюрлени кёплери шахардан тышында орналгъан журтха кёчерге сюеди – гитчени саулгъуна, шахарныкъындан эсе, андан узагъыракъда жерлени хауалары иги да тазады. Адамла эм транспорт кёп санда жюрюген жоллагъа жууукъда жашау этиу баланы ахлыын, сезимин айнытыугъа ахшы себеплик болмагъанына алимле шагъатлыкъ этедиле.

Быллай оюмларын алимле Нью-Йоркда жашагъан 249 тиширыуну къагъанакъланы бла тинтиу ишле бардыргъандан сора айтхандыла. Ол анала сабийлерин къарыларында жюрютген кезиулеринде алимлени тилеклери бла жюрютген приборла энди ана боллукъ тиширыуна жашагъан жерледе хауаны тазалыгъы къаллай болгъанын кёргюзтюп тургъандыла.

Ол тиширыуланы балаларыны 5-жыллыкъ замаларында тест сынауну 10 белгиге ётгенди. Башхача айтханда, ала, хауасы кирли жерледе жашагъан тиширыуланы сабийлеринден эсе, 5-6 баллгъа онглу болгъандыла. Быллай башхалыкъла ала школда окъугъан кезиулеринде да кёрюнюрюкдюле.

Чай адамны къанында бал тузну азайтады

Бир кружка къапын къара чай адамны кёлюн хош этгени бла бирге диабети болгъан саусузгъа болушлукъ да береди, дейдиле къытайлы алимле. Ала айтханнга кёре, къара чайны составында къанда бал тузну азайтхан веществола да бардыла. Аны ол жаны бла хайыры, жашил чайныкъыладан эсе, иги да кёпдю.

Тинтиучюлени оюмларына кёре, экинчи формалы диабетден битимлени болушлукълары бла багъыуда аланы амаллары бек иги болушлукъ этеригди. Бу затны да эсге салыргъа керекбиз: къара чай, бек аламат анти-

септик болгъаны бла чеклеп къалмай, адамны саулай чархын тап халда тутаргъа да себеплик этеди.

Бюйреклени сода сау этерикди

Дунияда бюйреклери ауругъан адамла кёпдюле. Британлы алимле, бир къауум тинтиулени бардыргъандан сора, быллай оюмгъа келгендиле: сода бюйреклени эски арууларыны андан ары айныуларын акъырынландырады. Экспертле 100-ден артыкъ пациентле къатышдырылгъан тинтиулени бардыргъандыла. Алагъа кюн сайын содадан этилген гитче таблетканы ичирип тургъандыла.

Бир жыл озгъандан сора саусузланы тинтиуню анализлерине тенглешдирип къарагъандыла эм былай тохташдыргъандыла: натрийни бикарбонатын ичип тургъан саусузланы бюйреклерини ишлеулери, тёрели багъыуну хайыранылгъанланыкъындан эсе, къайда аксырын аманлана эди.

Болсада тинтиучюле быллай рекомендация берединле: бюйреклери ауругъан адамла кеслери кеслерин багъаргъа, врач бла ушакъ этмей, сода таблетканы ичергге керек тюйюлдюле.

Интернетден алынып басмаланнганды.

Культура

Эки кёрмюч ачыллыкъды

Республиканы Къыралыгъыны кюню жетип келеди. Культура учреждения, анга жыл сайын хазырланып, къараучуланы ёз жетишимлери бла шагъырейлендиредиле.

Бу жаны бла уллу ишни КъМР-ни Миллет музейи бла Суратлау музей бардыруччудула. Бу жол да ала тёрелерине кертичилей къаллыкъдыла. Адетдеча, кюз артында Художниклени союзу кезиулю отчёт кёрмюч къурайды, ол Республиканы кюнюне аталыучуду.

Бизге Суратлау музейден билдиргенлерине кёре, анда союзну членлери кеслерини жангы ишлерин кёргюзтюрюкдюле. Белгиленнген кюн тюрленмей къалса, ол 1-чи сентябрьде ачыллыкъды.

Планнга кёре, Миллет музейде уа белгили суратчы Анатолий Жиловну энчи кёрмючю ишлер башларгъа керекди. Ол да байрамгъа жораланырыкъды.

Бизни корр.

ТАС ЭТИУ

Аны жигерлиги, халаллыгъы уллу эди

Урунууну ветераны Будайланы Магометни къызы Нюржаннет узакъгъа созулгъан къыйын аруруудан сора 86-чы жылында дуниядан кетгенди.

1941 жылда Огъары Бахсанда орта школну бошагъандан сора 1982 жылда пенсиягъа чыкъгъынчыгъа дери аны жашауу жаш тёлюге билим бериу бла байламлы болгъанды. 1945 жылда халкъыбыз кёчгюнчюлюкню ауур жюгюнден белин тюзеталмай тургъан кезиуде Къазахстанда Жамбул шахарны къатында къурулуш материалла чыгъаргъан артельде таулу юйюрле жашай эдиле. Анда уа школ болмай, сабийле окъумай тургъандыла. Нюржаннет тиширыу башы бла, айлана, жюрюй кетип, ачдан къыйналып тургъан балалагъа садик ачылырча этгенди.

Ызы бла уа, ОблОнагъа барып, тилеп, болумну ангылатып, башланнган мектеп ачылырына къыйын салгъанды. Алай аны юйю жокъ эди да, хар юйюр сайын айланып, ала кирпич этерлерин, сюртюу-бояу жумушлагъа къатышырлардыр мажаргъанды. Къалай-алай болса да, 1945 жылны 1-чи сентябрине 160 сабий окъуу жылы жангы мекямда башлагъанды. Устазны ол уллу эм магъаналы ишине халкъ бирден ыспас этгенди, ыразы болгъанды.

Тууган жерибизге къайтхандан сора да Нюржаннет Кёнделенни орта школунда сабийлени орус тилден окъутханды. 1968 жылдан башлаб а ол Къабарты-Малкъарны республикалы заочно-очно школуна башчылыкъ этгенди. Анда уа къаллай бир адамгъа билим берирге, жашау жолуна хазырларгъа белгили юлюш къошханды.

Кёп жылланы билим бериуде бет жарыкълы урунганы ючюн ол КъМР-ни школларыны сыйлы устазы деген атха тийишли болгъанды. Къабарты-Малкъарны эм РСФСР-ни жарыкъландыруда бийик школларында эм илму учреждениялрында ишлегенлени профсоюзларыны сыйлы грамотасы, «1941-1945 жыллада Уллу Ата журт урушда махтаулу иши ючюн» майдал бла саугъаланнганды.

Халкъыбызны бек иги поэтлеринден бири Къулийланы Хажимусаны жашау нёгери Нюржаннетни юсюнде белгилеп айтырча шартла кёп эдиле. Ол хар жерде да ахшы иши, адамлыгъы, адеби, къылыгъы бла атын айтдыргъанды, хар кимге да болушургъа сюйгенди.

Жатхан жери жумушакъ болсун. Биз, Нюржаннетни таныгъанла, жууукълары, тенгери аны оГъурлулугъун, халал жюреклилигин ёмюрюбюзде эсде тутарыкъбыз.

Жолдашларыны къууу.

ОКЪУУЧУЛАРЫБЫЗНЫ ЧЫГЪАРМАЛАРЫ

Нарт сёзлеге ушатып

Ёзен кийиги ёзенде батыр,
Тау кийиги тауГъа тартыр.

***

Тау аязы къая ойлаз,
Мытыр адам жумуш къылмаз.

***

Тирмен ташы кеси аллына
бурулмайды,
Къырыкъ бла келмей,
тегейлеге суу къуолмайды.

***

Печьни оту къошунгу жылытыр,
Жаны жетсе – малыны къырыр.

***

Акъылсыз киши кёп къатын
къояр,
Жарашмагъан таш хунаны ояр.

***

Боран тау ыфчыкны жабар,
Жуттай азыгъын алгъа къабар.

***

Темир буруу боюнса тешер,
Аман адам бедиш тежер.

***

Бёрюню кючюгю агъачка къарар,
Уучуну уланы кийикле марар.

***

Боза башы май болур,
Акъыл этмей айтылгъан сёз –
Адам башына жау болур.

***

Суу балыгъы жылтырауукъ
болур,
Терек чапырагъы уа
къалтырауукъ болур.

***

Тузсуз хант татыусуз болур,
Кёп жаншагъан ыспассыз
болур.

***

Бугъей эрисе, черекге къошулур,
Акъыллы адам халкъына
ёкюл болур.

***

Къысыр мал тёлю бермез,
Жарытханлыкъгъа, айдан
жылыу келмез.

***

Къош парий істауатны сакълар,
Харам тенг аягъынны марар.

***

Аман къатын сёзню сюрюр,
Башханы кёзюнде чёпню
кёрюр.

***

Осал адам тилчи болур,
Эринчек къатын кирли болур.

***

Ат аягъы жол къоратыр,
Кюн таягъы жер жылытыр.

***

Къуллукъ алдайды жахил
адамны,
Болмаса акъылы, жояды аны.

***

Тюпсюз челекде суу тохтамаз,
Асыл телисине жаншамаз.

***

Сууукъ жел терингден ётер,
Жалгъан сёз жюрекге жетер.

ТУУДУЛАНЫ Борис.
Тёбен Чегем эл.

Жай солуу

Женгиллик, тирилик да алгъандыла

Жай каникулла бошала турадыла, школчула партала артларына олтурургъа алай кёп къалмагъанды. Болсада алыкъа бир ненча жарыкъ кюн барды, бютюнда Минги тауну тийресиндеча аламат жерде. Жайны кезиуюнде бизни республикадан, аны тышындан да жюзле бла сабийле тирилик, саулукъ аладыла мында. Биз а, «Элбрус» солуу базагъа келип, анда ол иш къалай къураллгъанына къарагъанбыз.

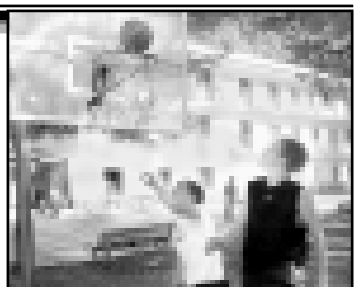

- Арт жыллада бизде къур сабийле солуйдула, - дейди аны администратору Тетуулары Изольда. - Сёз ючюн, быйыл ала волгоградчы школчуладыла. Бу кюнледе тёртюнчю къауум келгенди. Битеу да быйыл андан тёрт жюз сабий солуучуландыла бизде. Ала бла бирге Къабарты-Малкъардан да бардыла гитче къауумчукъла.

Изольданы айтханына кёре, бери солургъа келгеннлени базаны тийресинде, турист маршрутлада къоркъуусузлукъларын жалчытыугъа энчи эс бурулады. Юйретичюле, бу жерледе маршрутланы уста билген сынаулу инструкторла аланы къатларында кетмейдиле. Ашазыкъ эттенлени юслеринден да айтырчады, ала татыулу ашла жарашдырадыла.

Бу ариу жерде орналгъан турист объект болгъаны себепли солуугъа ол ала бла бирге Къабарты-Малкъардан да бардыла гитче къауумчукъла.

Ала бла бирге Къабарты-Малкъардан да бардыла. Къысхасын айтханда, къонакъла солуудан уллу зауукълукъ алыр ючюн, мында къолдан келгенни аямайдыла.

- Бизни сабийлеribиз Минги тауну тийресинде сегизинчи жыл солуйдула, - дейди Волгограддан келгенлени тёртюнчю сменасыны башчысы Наталья Котельникова. - Аллай намысха олимпиадалада, конкурслада кеслерин иги жаны бла кёргюзтгенле, областны, Россейни, къалкъа аралы эрилерни сыйлы солуугъа ол юнюрлаги араларында тэхвондодан Россейни кубогуна тийишли болгъанды. Бизни бла ушагъында Антон былай айтады:

- Мен Минги тауну тийресине чучхурлагъа, республикабызны башха сейирлик жерлерине да барадыла. Къысхасын айтханда, къонакъла солуудан уллу зауукълукъ алыр ючюн, мында къолдан келгенни аямайдыла.

- Бизни сабийлеribиз Минги тауну тийресинде сегизинчи жыл солуйдула, - дейди Волгограддан келгенлени тёртюнчю сменасыны башчысы Наталья Котельникова. - Аллай намысха олимпиадалада, конкурслада кеслерин иги жаны бла кёргюзтгенле, областны, Россейни, къалкъа аралы эрилерни сыйлы солуугъа ол юнюрлаги араларында тэхвондодан Россейни кубогуна тийишли болгъанды. Бизни бла ушагъында Антон былай айтады:

- Мен Минги тауну тийресине шиулени чеклеринде спортда жетишимлеге жеттенле тийишли боладыла. Волгоград шахарны администрациясы аланы хакъсыз путёвкала бла саугъалайды. Бери келгенле барысы да мындагъы табийГъатны эм экскурсияланы да бек жаратадыла. Бизге бир ненча ауузда, Гара сууланы таласында болгъанбиз, канат жол бла Чегет тауГъа да чыкъгъанбиз. Кюн булутсуз болгъаны себепли Минги тауну да кёргенбиз.

Сабийле, юйретичюле да хар неге ыразы болгъанларын чертгенди Наталья. Аны айтханына кёре, «Элбрус» иги базады. Мында, жарсыусуз солуп, зауукълукъ алырчады.

Волгоградны 3-чю номерли лицейини мында солугъан окъуучусу Антон Сусловеду олимпиадалагъа тири къатышады, тинтиу иш бла кюрешеди. Аны бла бирге ири спортчуду, алгъаракъда ол юниорлары араларында тэхвондодан Россейни кубогуна тийишли болгъанды. Бизни бла ушагъында Антон былай айтады:

- Мен Минги тауну тийресине быллтыр да келип кетгенме, быйыл да аллай онгум болгъаныма къуунама. Мында солугъанланы араларында спорт бла кюрешегенле кёп болгъанларын бютюн бек жаратама. Ала бла сёлешиу, бирге жарау этиу уллу хайыр береди.

Сёзсюз, табийГъат да аламатды. Биз кюн сайын тауланы ариулукъларына къарайбыз, аланы этеклеринде айланып, кюч - къарыу алабыз. Ол а бизге кезиулю эришиулеге хазырланыуда иги болушурукъду.

Келир жыл мен лицейни бошайма да, жарсыугъа, энди путёвка берлик тюйюлдюле. Алай аллай онг чыкъса, бир да сагъыш этмей, энтта да къайтырыкъма бери. Мени атам, анам да бек сюйюп келлик эдиле бу жерлеге.

Айны аягъына сабийле, женгиллик, тирилик да алып, юйлерине къайтырыкъдыла. Келир жыл а спорт бла кюрешгенлени солуп, саулукъларын кючлендирирча бютюн иги онглары боллукъдула. Шёндю мында жангы спорт комплексни къурулуу бардырыла турады.

Анатолий ТЕМИРОВ.
Суратланы автор алгъанды.

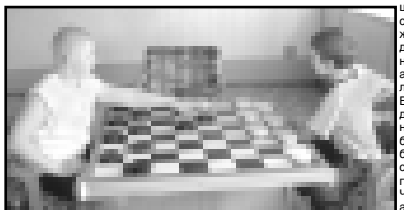

УВД-ны БИЛДИРИУЮ

Аманлыкъны юсюнде тутулгъандыла

Бу кюнледе УВД-ны юйлени тонаучулагъа къажау кюрешген къуллукъчуларыгъа, кезиулю оператив-излеу ишлерин бардыра, Нальчикде жашагъан ючеуленни аманлыкъ этеген тургъанлай тутхандыла. Алагъа энди дери да сюд этилгенди. Уручула, ачхыча ишлеп, эшиклени киритлерин ачып, республиканы ара шахарында 10 фатарны тонагъанларыны ишеклик барды. Ала асламында тонагъан юйлеринден ахча эм алтын керекле алып тургъандыла.

Аманлыкъ этгенине ишеклик болдугъуз эсегиз, бу жерлеге, бу телефонлагъа билдиррге боллукъсуз:

Нальчикде ичи ишлени управлениясына: **Нальчик шахар, Байсолтанов атлы орам, 11-чи «А» юй**.

Анда «ышаныулукъну» телефонлары: **74-07-33, 49-47-34**. Дежурный бёлюмде телефонла: **49-46-02; 77-05-74** неда **02**.

27-чи август - 2-чи сентябрь кезиуде осал кюнле эм сагъатла

27-чи август, орта кюн
(15.00 сагъатдан 17.00 сагъатха дери)

Бауруругъуз, белде эм жан сюекледе жиклеригиз, къан тамырларыгъыз ауругъа боллукъдула, радикулит ауруугъуз къозгъалыр деген къоркъуу да барды. Диетаны тутугъуз, кесигизге сууукъну ётдюрмезге кюрешигиз.

28-чи август, байрым кюн
(19.00 сагъатдан 22 сагъатха дери)

Таянчакъ-жюрюю аппаратыгъыз эм уятлыкъ органларыгъыз ауругъа боллукъдула. Бир жеригизни сындырмазгъа, чыгъармазгъа сакъ болугъуз, ауур иш этип, жюк кётюрюп кесигизни къыйнамагъыз.

«Аргументы и факты» газетден.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары, БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪУЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85
Секретариат - 40-93-62. Корректорда - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамаат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68,42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-75-82.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы, рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю-47-31-28. Сурат алыучу бёлюм - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87
Операторла -47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.
Редакция авторладан 400 тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.
Газет Басманы эм асламды информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамаат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33
Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 42-06-51, 42-19-97
Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салынгъанды
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Мокъаланы Зухура - дежурный редактор; Гайыланы Рита - жууаплы секретарьны орунбасары; Ахматланы Шахида (1-чи бет), Акушуланы Феруза (2-чи бет), Зезаланы Лида (3,4-чю бетле) - корректорла.
Тиражы 3850 экз. Заказ № 2755

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5